

Waldorfské vzdělávání v Evropě

Principy a záměry

Úvod

Respekt pro integritu dětství a individualitu každého dítěte, podpora vlastních práv dětí a aktivní podpora lidské a kulturní rozmanitosti jsou základy waldorfského vzdělávání. Součástí vzdělávacího přístupu je názor, že lidské a světové zážitky jsou včleněny do duchovního rozměru.

Waldorfské školy a předškolní zařízení se snaží řídit etickými principy a hodnotami, udržují si profesionální strukturu a pracují v rámci právních systémů. Svou podstatou jsou to neziskové vzdělávací organizace.

Vzdělávací činnost ve školách a zařízeních vychází z antroposofie, což je stále rozvíjený soubor prací iniciovaný vědcem, filozofem a pedagogem Rudolfem Steinerem (1861-1925). Tento soubor prací se zaměřuje na podstatu vyvíjejícího se dítěte a integrované přístupy k vyučování a učení se. Důraz je kladen na výchovu i vzdělávání (edukace). Vzdělávací přístupy zahrnují pedagogiku, osnovy, hodnocení a evaluaci výuky a učení se a také organizaci, administrativu a řízení školy či zařízení.

Vzdělávací činnost a život ve školách jsou formovány a podepřeny následujícími principy:

Principy

Vzdělávání

- Vzdělávání má za úkol rozvinout sociální vědomí, sebepoznání a etickou inteligenci směrem k aktivnímu světovému občanství.
- Vzdělávání je sociálním a kulturním úkolem vedeným ve veřejné sféře. Má jedinečnou důležitost pro každého člověka.
- Vzdělávání je inspirováno pozorováním a pochopením podstaty rozvíjejícího se dítěte, což umožňuje učitelům reagovat na potenciál každého dítěte, objevující se schopnosti a rozvíjející se vlastnosti.

- Pedagogický přístup, obsah osnov, probíraná látka a vyučovací metody se vztahují k věku a vývojovým potřebám¹ žáků.
- Vzdělávání poskytuje podněty pro tělo, duši a ducha prostřednictvím praktického, estetického a rozumového způsobu učení a rozvoje.
- Vzdělávání se snaží odhalit a umožnit rozvoj jedinečného potenciálu člověka. V tomto směru je vzdělávání zprostředkovatelem zdraví a spokojenosti - salutogenesis². Pedagogický přístup je holistický, umělecký a obrazotvorný, mezioborový a mající přesah do dalších předmětů³.
- Klíčovými body jsou osvojení různých relevantních dovedností a rozvoj různorodých kompetencí a smysluplných pozitivních učebních předpokladů.
- Vzdělávací étos škol a zařízení je všeobecný a neselektivní co se týče pohlaví, národnosti a náboženství nebo jiné víry, etnického nebo sociálního původu, individuálních schopností, kompetencí a, pokud to podmínky dovolují, dalších učebních potřeb.

Malé dítě

- V raném dětství se vzdělávání zaměřuje na smyslové učení, a to zprostředkováním zážitků.
- Fenomén a vlastní kvalita rytmu je základní hnací silou v raném dětství.
- Malé dítě je od přírody napodobující a v počátečních letech vychovatel vykonává smysluplné praktické aktivity, hodné takového napodobení.
- Střídání dítětem iniciované, neřízené, fantazii podporující hry a řízených zážitků z přírody a praktických lidských činností je zdrojem životní síly v učení a rozvoji v prvních letech života. Zárodek individuální tvořivosti vzniká během této doby.

¹ Vzdělávací přístup je založen na porozumění tomu, že každý člověk se vyvíjí prostřednictvím postupných fyzických, emocionálních a kognitivních kroků a mění se v průběhu celého života, zejména v dětství. Úkolem vzdělávání je vytvořit si správný vztah k žákovi v průběhu těchto postupných změn a rozvoje.

² Salutogenesis - *salus, salutis (Latin) = zdraví + genesis (Greek) = zdroj, původ. Salutogenesis (kvalitami života) je míněn „zdroj zdraví“, který stojí v opozici k tradičnímu konceptu patogeneze a patologie (pathein = trpět). Toto nové paradigma, vzniklé v šedesátých letech v USA, se začalo prosazovat v Evropě až v letech devadesátých, když zvyšující se náklady zdravotních služeb obrátily větší mezinárodní pozornost k novému konceptu „zdraví“ (Michaela Glöckler).*

³ Rozšířené učení – děje se tam, kde se vyučování a učení znovu objevuje nebo kde pokračuje v dalších vyučovacích hodinách. Např. téma „místního zeměpisu“ může přerůst do hudební výchovy, výtvarné výchovy nebo anglického jazyka v průběhu daného školního dne či týdne. Elkind (1999) zmiňuje tento koncept v diskuzi o postmoderní kvalitě waldorfského vzdělávání.

Školní dítě

- Formální vyučování a učení začíná na základě hodnocení školní připravenosti. V hodnocení školní připravenosti jsou hlavními indikátory vývojový stupeň dítěte a jeho sociální věk, bez důrazu na „urychlování vývoje“.
- Rytmus a kontinuita, představivost a aktivní zapojování se jsou základními rysy učebního procesu.
- Aby bylo možné poskytnout kontinuitu ve vztahu učitel žák, provází třídní učitel svou třídu po několik let v průběhu základního vzdělávání.
- Práci učitele je formovat třídu i její učební prostředí plánováním, přípravou, strukturací vyučovacích hodin a rozvojem skutečných vztahů v rámci třídního společenství.
- Žákovo učení a pokroky jsou podporovány trvalým a do kontextu zasazeným pozorováním, ohodnocením a evaluací, jež jsou zpracovány učiteli na základě poskytnutých příležitostí k učení a na základě obsahu, který byl předmětem vyučování.

Mladý člověk

- Individuální vnitřní citový život a vlastní identita se rozvíjejí v mladém člověku jako protiváha k schopnostem úsudku, kritického myšlení a schopnostem řešení problémů, kterým se učí v dospívání.
- Vzdělávání si klade za cíl připravit mladé lidi prostřednictvím zkušeností na aktivní zapojení se do společnosti a na další vzdělávání, sebeobjevování a poznávání světa.
- Základem vzdělání mladého člověka je rozvoj racionálního, logického myšlení, podpora schopností pro sociální a emocionální učení, zajištění příležitostí pro praktické zapojení se do světa a podněcování tvoření otázek týkajících se života a jeho smyslu, které v člověku postupně zrají.
- Umělecké přístupy k výuce a učení se a podpora zájmu a zkoumání jsou uznávané jako účinné a pokrok přinášející vlivy v životě mladého člověka a v jeho vzdělávání.
- Osnovy a vzdělávací přístup mají za cíl vyrovnávat šíři obsahu a analytického zaměření napříč celým spektrem předmětů.
- Po 16. roce vstupují mladí lidé do dalšího stupně vzdělávání, a proto se rozdílů v učebních stylech, osnovách a způsobech učení stanou základními aspekty procesu učení a vzdělávací zkušenosti. Tyto aspekty jsou podporovány a obohacovány rozsáhlými zkušenostmi řízeného studia v základních předmětech, samostatných projektech a pracích na portfoliích, taktéž v praktických (učňovských) pracích a službách ve společnosti. Tímto procesem učení a rozvoje začíná mladý člověk nabývat schopnosti sebereflexe a sebeuvědomování, schopnosti osobní zodpovědnosti a samostatného etického chování, a dále na nich pracuje.

Předměty a disciplíny

- Program vyučování a učení se vztahuje k mezinárodnímu rámci osnov a vzdělávacích kompetencí.
- Každá škola staví na svém vlastním étosu, plánu rozvoje školy a vzdělávacím programu zahrnujícím záměry a cíle vzdělávání.
- Je-li to možné, jsou zvláštní předměty, jako eurytmie, kreslení forem a Bothmerova gymnastika, zahrnuty ve vzdělávacím programu, aby zlepšily orientaci v prostoru, sebejistotu a vyjadřovací schopnosti.
- Cizí jazyky se vyučují od prvního ročníku školy.
- Rozvoj a používání různých technologií ve společnosti se představuje v širším kontextu jiných disciplín, včetně přírodních a společenských věd. Rozšířené využití ICT ve společnosti je uznáváno a vzdělávací přístup k ICT a k aplikaci ICT do života mladých lidí je zařazen do kontextu historických, kulturních, sociálních a technologických změn. ICT gramotnost je považována za důležitou dovednost pro život a je formálně uvedena do vyučování a rozvíjena od puberty.
- K přírodnímu světu a vědě je přistupováno z různých teoretických stanovisek a úhlů pozorování.

Výuka

- Vzdělávací praxe učitelů a vychovatelů je považována za povolání, cestu profesního rozvoje a umění.
- Učitelé a vychovatelé procházejí specializačním vzděláváním, postaveném na principech a praxi waldorfské pedagogiky.
- Všichni pedagogové se zapojují do osobního a profesního rozvoje a učení se, a to jak individuálním výzkumem a studiem, tak studiem na kolegiích.
- Učitelé a vychovatelé jsou aktivně podporováni v rozvoji schopnosti sebereflexe a shromažďování kreativních sil a potenciálů, které jsou zapotřebí pro efektivní výuku.
- Ústní vyprávění příběhů a přirozený ústní projev založený na připravených materiálech je nenahraditelným zdrojem sil a jedinečnou výzvou pro přístup ke vzdělávání.

Vnější kontext a společnost

- Vzdělávací proces koresponduje s místní kulturou a podmínkami. Školy se aktivně zapojují v místních komunitách.

- Vzdělávací programy připravují mladé lidi na příslušná hodnocení a zkoušky, které jsou vyžadovány pro vstup do národního vzdělávacího systému po ukončení waldorfského vzdělávání.
- Rozvoj vztahového vědomí je charakteristickým rysem školy.
- Školy jsou učící se komunity, místa praktických činností, sociální a kulturní organismy, na jejichž životě se aktivně podílejí učitelé a rodiče, a to tak, že přijímají na sebe úkoly a zodpovědnost.
- Učitelé a zaměstnanci se setkávají jako poradní orgán, který nese stálou profesionální zodpovědnost za vzdělávání a kvalitu učení ve škole.
- Školy a zařízení usilují o model řízení a vedení na bázi spolupráce, kde zodpovědnosti a povinnosti jsou definovány a rozděleny transparentně napříč organizací.

Přijato *European Council for Steiner Waldorf Education (ECSWE)*ⁱ,

Timisoara, Rumunsko 10. května 2009

ⁱ Austria, Belgium, Czech Republic, Denmark, Finland, France, Germany, Hungary, Ireland, Italy, Luxembourg, The Netherlands, Norway, Poland, Romania, Russia, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, Ukraine, United Kingdom

překlad: Mgr. Kateřina Slavíková, Mgr. Kateřina Gibson

korektura: Mgr. Břetislav Kožušník, Mgr. Martina Funioková, Mgr. Helena Kožušnková